

פעלולים, כאשר הצהיר במלים יבשות כי הסיכויים לכינוס הוועידה על פי התנאים של פרס «שואפים לאפס».

נשארת שאלת העיתות. מדוע כפה פרס על שתפיו את ההסכמה לבוררות? טאבה בסוף השנה, ולא בתחילתה? מדוע דיבר רק אז על «ועידה בינלאומית», ולא קודם לכן?

ברור כי כל זה בא כדי לאפשר לו לערוך בשבועות האחרונים של כהונתו — ושל תש"ז — מישחק נוצץ של זיקוקין דינור, בקצב גובר והולך לקראת הסוף. הביקור במארוקו, הפיסגה במצרים והשיחות בארצות הברית ובקנדה היו זיקוקין פוליטיים — פיצוצים כלי התפוצצות, בריקים מלאכותיים. כוכבים נוצצים לחלקיק של שניה. כל זה בתקווה כי כך תיזכר כהונתו בשנים הבאות, בארץ ובעולם.

זה היה שימעון פרס במיטבו.

● התצלום הוא העיקר

א נקדוטה קטנה בסוף השנה הבהירה את השיטה ואת היעד. למרות הרברים המעליבים שאמר פרס כלפי ברית המועצות, בצאתו מפגישתו עם ג'ורג' שולץ, הסכים שריהוץ הסובייטי להיפגש עימו — אולי כדי להפעיל לחץ על האמריקאים להסכים לכינוס הוועידה הבינלאומית, שהיא יעד סובייטי חשוב.

הכרותיו, כישרונו לנסח את אהדתו והבטחה הממושכת בעשרות צורות חדשות ומשכונות, פגישותיו עם חסן במארוקו ומבארק במצרים — כל אלה שיפרו תרמית.

הזיקוקין דינור של סוף הקדנציה היו חגיגה תיקשורתית מתמשכת וסיפקו לצופים ולקוראים רכילות ותצלומים למכביר. מותחני-ביקורת יכלו ללעוג למאמצים אלה, ולהשוותם לעוגת סופלה שיש בה הרבה אוויר ומעט מאוד בצק, אך בפוליטיקה יש חשיבות לתרמית, ובעניין זה סיפורו של פרס בתש"ז הוא סיפור של הצלחה.

● "כן ולא"

ח סידיו של פרס, המבקשים לציין את הצלחותיו הממשיות, מילברד צירת התרמית, מצביעים בדרך כלל על שתיים: הנסיגה מלבנון ועצירת האינפלציה.

שתייהן היו הצלחות אופייניות לשימעון פרס ולשיטתו. כאשר עלה פרס לשלטון, כבר היתה קיימת הסכמה לאומית כללית על כך שמלחמת הלבנון היתה הרפתקה אומללה, ושיש לצאת מן הבוכן הלבנוני במהירות האפשרית. גם רבים מחסידי הליכוד היו שותפים למצב כזה לאומי כללי זה.

כאשר יש הסכמה לאומית על משהו, אין כמו פרס בקשירת הקצוות. תוך כמה חודשים אכן הצליח לבצע את הנסיגה, מבלי לעורר התנגדות חריפה גם מצד יו"מיהמילחמה עצמם. **אריאל שרון** הנוראי כמעט שתק.

היתה זאת נסיגה-על-תנאי. גם היא עמדה בסימן המילים,

מיליארד וחצי דולאר. המול העיוור נתן לישראל מתנה נוספת של מיליארד דולאר עליידי ירידתם של מחירי הנפט בעולם. מיליארד נוסף בא בצורה רומה, באמצעות ירידת מחירים של חומרי-גלם אחרים. ולדברי התעשיינים, עוד שלושה-ארבעה מיליארדים נספגו עליידי, תוך סיכון הירווחיות של התעשייה כולה, והבאת מיפעלים רבים אל עברי פי-פחת.

אולם כל זה לא עניין את הציבור הרחב, שאינו מבין בכלכלה ושאינו רוצה לשמוע עליה. ואם היה לפרס מזל — מזל הוא תכונה חשובה של פוליטיקאי.

אך לצד הנס היה מחל, שתוצאותיו יתבררו בשנים הבאות. האינפלציה היא סימפטום של מחלה. סילוקו של סימפטום יכול להקל על המטופל, אך אינו מסלק את המחלה. לרוב זהו רק תנאי מוקדם לריפוי המחלה.

במחלות היסודיות של הכלכלה הישראלית לא היה בתש"ז שום טיפול. בלשון פשוטה: לא היתה צמיחה כלכלית.

אמנם, באחד משלבי השנה קמה צעקה גדולה בזכות ה"צמיחה", ומילה זו נוספה למילון של מושגית-תש"ז. אולם הצועקים לא התכוונו אלא להציל שני מוסדות שהיו קרובים להתמוטטות — קופת-החולים וסולל בונה של ההסתדרות הכללית. תמורת הצלתם הומנית של שניים אלה, ללא ריפוי מחלותיהם, גבה המיגור היריב מחיר ברמות תמיכה במיפעליו הכושלים שלו.

ביסוד לא השתנה דבר. הכלכלה הישראלית נשארה קפואה. לקראת סוף כהונתו של פרס עלה סומק על לחיי הכלכלה — אך היה זה סומק לא-בריא, שהעיר על קרחת נסתרת.

הצילום הוא המסר: שימעון פרס עם הנשיא המצרי חוסי מובארק, הנשיא האמריקאי רונלד רגן ושרי-החוץ הסובייטי שוורדנאדזה

כך התחברו גם בשטח זה כל סימני-ההיכר של הישג נוסח פרס: הצלחה גדולה בעניין הנראה לעין, שינוי התרמית, פופולריות אישית של פרס עצמו — וחוסר-טיפול בבעיה היסודית.

מילות-המפתח היו "שינוי האווירה", "הרגעה", "התפייסות", "שיתוף פעולה".

אותן המילים ליו גם את שאר מאמציו של שימעון פרס לטפל בכעיות לאומיות: בעיית העימות המחריף בין רתיים וחילוניים, בעיית הפער בין מערביים וימורים, בעיית מעמדם של האזרחים הערביים בישראל, בעיית העימות בין ניצים ויונים, ועוד ועוד.

שימעון פרס הרגיע. אך שימעון פרס לא פתר את הכעיות העמוקות.

מבחינתו, עצם ההרגעה היא פיתרון של בעיה.

● בלי עגבניות

אם כל ההישגים האלה חוללו שינוי יסודי בחיים המדיניים של ישראל? במילים אחרות: האם הביאו ההישגים, האמיתיים והמדומים כאחד, לשינוי מצבה של מילגת-העבודה, ששימעון פרס עומד בראשה?

בחינת סוגייה זו מעלה תוצאה מוזרה מאד.

אין ספק כי מעמדו של שימעון פרס השתנה השנה באופן דרמטי. ניתן היה ללמוד על כך מן המרחום הימני של מצבי-הרוח הלאומי: נהגיהמונית האלמוני. רוב נהגיהמונית בארץ הם אנשי הליכוד, שונאים מסורתיים של מילגת-העבודה בכלל ושל שימעון פרס בפרט.

השנה ניתן היה לשמוע תוך כדי נסיעה במונית שבחים רבים על שימעון פרס. ראשי-המשלה זכה בציונים גבוהים. לרעת נהגיהמונית, הוא איש מבין, איש משתדל, איש בעל רצון טוב, פטריוט אמיתי.

בעירור-יפתוח, שבהן התקבל פרס עוד ערב הבחירות של 1981 כעגבניות רקובות, התקבל השנה בחמימות אמיתית. גם ראשי-מועצות מאנשי-הליכוד הומינו את פרס ברוב כבוד ושמוחו להתחבר עימו ולהצטלם לידו. איש לא הניף נגדו, תנועה מיוחדת.

אין ספק כי הפופולריות האישית של שימעון פרס השתפרה באופן מכריע, לפחות זמנית. אך התמונה נראתה שונה לגמרי לגבי הפופולריות של מילגת-העבודה.

גם סקרי דעת-הקהל השיטחיים, שחברו לצורכי העיתונות, לא הראו שינוי דרמטי לטובת מילגת-העבודה. סקרים רציניים יותר, שנערכו מטעם המילגות ושל אפרסמו, הראו שבין המערך והליכוד ממשך לשרוד איוון גמור.

ההישגים, שנרשמו לזכותו האישית של פרס, לא נרשמו לזכות מילגת-העבודה. הם לא חיסלו מישקעים עמוקים.

אמנם, ביחסים בין הגושים חלה רגיעה יחסית מסוימת. אולם הרבר לא התבטא במעבר של המוני בחורים פוטנציאליים מן הליכוד למערך.

שהפכו את פרס השנה נושא מועדף של בררנים ומחקים: "כן ולא, כן ולא..."

צה"ל יצא מלבנון, שבה המשיכה מלחמת-האזרחים לזרוע קטל והרס מדי יום. אך הוא לא יצא לגמרי. רצועת-הביטחון נשארה קיימת, ובה צבא-השכירים הקרוי צד"ל וכוחות ישראלים קבועים ומזדמנים.

פרס הגה את רעיון רצועת-הביטחון עוד בשנים שבהן כיהן כשר-הביטחון בממשלתו של יצחק רבין. במשך תש"ז החזיקה הרצועה מעמד. אך היא גירתה את האוכלוסיה וגרמה להתקפות לא-מעטות על צד"ל ועל יחידות צה"ל. עשרות רבות של חיילי צד"ל נהרגו, רבים יותר נפצעו, ושני חיילי-צה"ל נעדרו. חסידי השיטה טענו כי בסך-הכל הוכיחה הרצועה את עצמה, מאחר שלא היו התקפות מוצלחות על ישובי-הגליל. אך הרצועה היא פצצה זמן והיא עלולה לגרום את צה"ל חזרה אל תוך הבוק.

אולם הרושם הכללי בציבור היה כי "צה"ל יצא מלבנון", וכי בגבול שורר שקט יחסי. זה נראה כמו סיפור של הצלחה.

לפרס היה חלק חשוב בכך. הוא לא עשה זאת נגד רצון הציבור, או תוך עמידה אמיצה על אמינות חרשות. הוא בצע, בהצלחה, את רצון הרוב הגדול של הציבור. זה היה פופולרי.

● מיליצת ושמה אינפלציה

ש רמיון בין הישג זה ובין ההישג הגדול השני של פרס: ריסון האינפלציה.

התוכנית הכלכלית, שהחלה מתבצעת עוד בתש"ה, נמשכה גם בתש"ז. לכאורה היא חוללה נס כלכלי.

האינפלציה היתה מיליצת נוראה. היא חדרה לחיי כל אזרח בישראל. היא איימה על חסכונותיו, הכריחה אותו לבלות חלק ניכר מיומו בראגה לשמירה על כספו המועט או הרב, העסיקה את מחשבותיו בלי סוף.

בסוף תקופת-הליכוד ובראשית תקופתו של ראשי-המשלה פרס הגיעה האינפלציה ל-400%, ואיימה לקפוץ במהירות ל-1000%.

התוכנית החדשה חוללה פלאים. האינפלציה ירדה השנה לממדים נורמליים. בחודשים מסוימים ירדה לאחוז אחד, לאפס ואף מתחת לאפס.

היה זה הישג גדול, והוא נרשם לזכותו של פרס, שהביא לכך שהסתדרות העובדים שתף פעולה עם תוכנית שהיתה בנוייה כולה על ירידת השכר בריאלי, תוך אי-פגיעה בשכבות עשירות יותר. הישג זה התאים בדיוק לשיטתו של פרס. הוא הושג בדיונים שקטים וסבלניים עם גורמים רבים. הוא נגע לעניין שאפשר לראות אותו, למרוד אותו, הנוגע לכל אזרח במדינה. משום כך היה פופולרי. הוא לא הרגיש שום חלק חשוב בציבור. הוא שינה תרמית. הוא גרם להרגעה.

מומחים יכלו לטעון, בשפה מלומדה, כי הישג זה אינו כה מרשים כפי שהוא נראה להריונות. הוא מומן על-ידי מתנה גדולה שקיבל פרס מארצות-הברית, בצורת סיוע-חירום מיוחד של

הסובייטים לא רצו בפירסוס-יתר. לכן ביקשו שהפגישה לא תצולם. הם רצו לרבר על הרבים רציניים, לא לערוך הצגה. אולם פרס הגנב את הצלם וזאשי שלו לפמלייתו הרשמית. וזה הספיק לצלם את השניים לפני שהורחק על-ידי השומרים הסובייטים.

כאשר יצא פרס מן הפגישה ההיסטורית היתה שאלתו הראשונה-הראשונה: "האם תפסת את התמונה?" והשאלה השניה: "האם גם הצלמים האחרים הצליחו לצלם את זה?"

כל-יהתיקשורת הוא המסר. התהליך הוא היעד. התצלום הוא העיקר.

כאשר הקיף שימעון פרס את העולם כחללית מדינית בלתי מאוישת, אפשר היה להצטער על כך שאיש פעלתני ומוכשר זה, ביצועיסט פוליטי ממדרגה ראשונה, אינו נהנה על-ידי חזון גדול. אילו היתה כל הפעילות הנמרצת הזאת משרתת את הגשמתה של קונספציה מדינית גדולה — כפי שהיתה לדודי בך-גוריון — היתה יכולה לשאת פירות היסטוריים. כשם שבך-גוריון ניצח על הקמת המדינה, יכול היה פרס לבצע את המהפכה השניה ולנצח על כינון השלום בין ישראל והמרחב שבו היא שוכנת.

שימעון פרס אינו איש כזה.

● מלך התרמית

עומת הקיסאון בעולם המציאות, הצליח פרס יפה בעולם התרמית.

אין ספק כי במהלך תש"ז הצליח שימעון פרס לשנות במידה רבה את תרמית של ישראל בעולם. אין היא נראית עוד כמדינה סרבנית, שוחרת סיפוח והתפשטות, המתנפלת על מדינה שכנה, המרכאת עם אחר בשטחים כבושים. היא הצטיירה כמדינה המחפשת ברצינות את השלום, החומק מיריה שלא באשמתה. במקום ה"לא" הכוטה של מנחם בגין וירשיו בא ה"כן, אבל..." של שימעון פרס.

כישרונו המיוחד של פרס להמציא בסרטי-הנע סיטמות, המתאימות לתרמית הקליטה והאינטליגנציה של כל-יהתיקשורת, נשא פירות נאים. בעוד שאש"ף הרגין בהתמדה את דעת-הקהל המערבית באי-יכולתו למנוע מעשי-זוועה, כמו הרג הספנים הישראליים בלארנאקה, רצח היהודי-האמריקאי הנכה **ליאון קלינגהורס** על סיפון האניה החטופה אכילה לאורו. ההתי נקשויות חסרות-התכלית בנמלייה-תשופה של וינה ורומא, חטיפת המטוס בפאקיסטן, הטבח בבית-הכנסת באיסטנבול ועוד ועוד, הצליח פרס להשכיח את זוועות הפלישה ללבנון ולהחזיר לישראל את התרמית של מדינה המוכנה ל"תהליך השלום". הרבר הקל על ברית-המועצות וסין לצעוד לקראת כינון יחסים דיפלומטיים עם ישראל.

מכיוון שראשי-המשלה לא נעזר במאמץ זה על-ידי מישור-החוץ, נרשם הישג זה כולו לזכות שימעון פרס עצמו.

היה זה הישג מתאים לפוליטיקאי שמחשבתו תנונה מעל לכל ליחסי-ציבור. בעולם של תרמיות, שימעון פרס הוא מלך. נאומיו,